Колб Сергій Олександрович,
юрисконсульт, кандидат юридичних наук;
Новосад Юрій Олександрович,
начальник відділу нагляду прокуратури Волинської області, кандидат юридичних наук

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

У науці під запобіганням злочинності розуміють сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [1, с. 142]. Як з цього приводу влучно зауважив А.П.Закалюк, запобігання злочинності, як різновид суспільної діяльності, належить до таких важливих напрямів останньої, як соціальний контроль та соціальна профілактика, як цілеспрямована діяльність щодо запобігання порушенням будь-яких суспільних норм, усунення причин, що породжують ці порушення [2, с. 323]. Крім цього, як показали результати даного дослідження, в науковій літературі та нормативно-правових актах України вживаються й інші аналогічні терміни, а саме: «профілактика злочинності»; «боротьба із злочинністю»; «формальна реакція на злочинність» або «попередження злочинності», «превентивна діяльність»; «протидія злочинності» [3], ін. У цілому, не вдаючись у змістові відмінності зазначених термінів, позаяк це не входить до переліку завдань цієї наукової розробки, варто погодитись, у зв'язку з цим, з висновком А. П. Закалюка щодо їх співвідношення поміж собою, який він обґрунтовано довів у своїх працях, а саме: ці терміни мають загальну змістовну діяльнісну основу, яка полягає у вчиненні дій для недопущення якогось явища, події вчинку. Разом з тим, деякі з означених термінів мають різне функціональне та отримали на практиці окреме смислове навантаження [2, с. 319]. У той самий час, слід визнати на науковому рівні й інший беззаперечний факт: у нормах матеріального права (ч. 1 ст. 1, ч. 2 ст. 50 КК, ч. 1 ст. 1 КВК, Законах України «Про запобігання корупції», «Про оперативно-розшукову діяльність»); «Про службу безпеки України», інше) законодавець закріпив термін «запобігання злочинності», чим визнав його пріоритетність та більш змістовну об'ємність як різновиду суспільної діяльності, функціональний зміст та мета якої полягає у перешкоджанні дії детермінант злочинності та її проявів, передусім причин і умов останніх, через обмеження, нейтралізацію, а за можливістю – усунення їхньої дії [2, с. 324]. Саме з цих міркувань, у цій науковій статті запобіжну діяльність у сфері виконання покарань щодо осіб, які схильні до вчинення злочинів, а також по усуненню, блокуванню, нейтралізації тощо детермінант їх протиправної поведінки розглянута у контексті змісту терміну «запобігання злочинності». Більш того, така позиція

ґрунтується на тому, що запобігання злочинності, як окрема наукова проблема, спирається на теоретичні положення кримінології, яка широко ними користується, але не зводиться тільки до них, бо має більш прикладний характер [2, с. 324]. Зокрема, як вірно зауважив В. В Голіна, як інтегративна система організованої протидії злочинності, запобігання злочинності включає в себе різноманітні запобіжні заходи різних галузей знань [1, с. 142]. При цьому, класифікація запобіжних заходів у науці здійснюється за різними критеріями, а саме: а) за рівнем запобігання – на: загальносоціальні; спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи [1, с. 143]; б) за рівнем вертикальної диференціації – на: загальний (перший рівень); спеціальний (другий); індивідуальний (третій) [4, с. 54–55]; в) за масштабом запобігання – на: заходи, які здійснюються у територіальному розрізі; на окремому об'єкті; щодо групи осіб [1, с. 143]; г) соціальним рівнем – на: загальносоціальні; ті, що запобігають соціальним патологіям; спеціальні (кримінологічні) [4, с. 55]; ґ) за змістом - на: заходи соціально-економічного, соціально-демографічного, технічного, екологічного, правового та іншого характеру [1, с. 143]; д) за обсягом (масовістю охоплення) – на: загальні (знеособлені); особливі (групові); індивідуальні (конкретні) [4, с. 57]; е) за суб'єктами запобігання – на: заходи, що здійснюються органами всіх гілок влади; організаціями; трудовими об'єднаннями; установами; окремими громадянами [1, с. 143]; є) за об'єктами – на: запобігання тих видів злочинів, склад яких визначено в Особливій частині КК України [1, с. 143] та ін.

Отже, якщо використати це методологічне підґрунтя для визначення змісту терміну запобігання злочинам у сфері виконання покарань, то воно у повній мірі буде кореспондуватися як із загальними теоретичними підходами, що склались в кримінології з цього питання, так і із змістом запобіжної діяльності, яка здійснюється у зазначеній сфері суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Кримінологія : підручник / за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2014. – 440 с.

2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : [У 3 кн.]. Кн. 1 Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки / А. П. Закалюк. – Київ : видавн. дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.

3. Бандурка О. М. Стратегія і тактика протидії злочинності : монографія / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов. – Харків : Ніка Нова, 2012. – 318 с.

4. Кримінологія : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужі. – Київ : Атіка, 2009. – 312 с.